

İnnovativ struktur və proseslərin idarə olunmasında informasiya təhlükəsizliyi məsələləri

Əlövsət Əliyev¹, Roza Şahverdiyeva²

AMEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu

¹alovsat_qaraca@mail.ru, ²roza02@rambler.ru

Xülasə— Məqalədə innovativ strukturların və proseslərin mahiyyəti izah olunur. Onlara sosial-iqtisadi sistemin elementi kimi baxılır. Həmin struktur və proseslərin idarə olunmasında informasiya təhlükəsizliyinin mühüm rolu, məqsəd və funksiyaları göstərilir. İnnovativ strukturların informasiya təhlükəsizliyi siyasəti izah olunur. İnformasiya təhlükəsizliyinin fəaliyyət sxemi verilir. İnnovativ strukturların informasiya təhlükəsizliyinin üsul və xüsusiyyətləri təhlil olunur. İnnovativ strukturların informasiya təhlükəsizliyinin təkmilləşdirilməsi üzrə bəzi tövsiyələr verilir.

Açar sözlər— innovativ struktur; innovasiya prosesləri; təhlükəsizlik siyasəti; innovativ idarəetmə; innovativ informasiyaların mühafizəsi.

I. GİRİŞ

Qabaqcıl ölkələrin inkişaf tendensiyalarına müvafiq olaraq Azərbaycanı iqtisadi inkişaf daha çox innovasiyalara əsaslanır. Bu prosesdə innovativ struktur və proseslər mühüm rol oynayır. Ona görə də onların ümumi təhlükəsizliyi, o cümlədən informasiya təhlükəsizliyi məsələləri aktual xarakter kəsb edir.

Hazırkı dövrdə ölkədə informasiya resursları və proseslərinin mühafizəsi, onların sabitliyi və fasiləsizliyi həyata keçirilir. Dövlət orqanlarının informasiya ehtiyatlarının qorunması sahəsində təhdidlərin qarşısı alınır. Təhlükələrin təhlili və onların aradan qaldırılması üçün informasiya infrastrukturunu subyektlərinin, onların istifadəçilərinin fəaliyyətinin əlaqələndirilməsi sahəsində tədbirlər görülür.

Eyni zamanda kibertəhlükəsizlik sahəsində risklərin qiymətləndirilməsi və idarə olunması, bu sahədə ümummilli maarifləndirmənin təmin edilməsi məqsədi ilə informasiya təhlükəsizliyi üzrə fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi istiqamətində bir sıra digər tədbirlər də nəzərdə tutulmuşdur [1].

Bunlarla yanaşı olaraq ölkədə son illərdə elm və texnologiya tutumlu istehsalın həcmi artmaqdadır. Elmi və texnoloji məhsulların istehsalında müəyyən irəliləyişlər vardır. Bir çox istehsal sahələrinin yenidən qurulmasında innovativ texnologiyaların tətbiqinə və işlənilməsinə üstünlük verilir. Cəmiyyət üçün prioritet hesab olunan sahələrdə yeni innovativ strukturlar yaradılır. Xatırlatmaq yerinə düşərdi ki, ölkənin bir çox rəsmi strategiya və konsepsiyalarında biliklərə, innovasiya və informasiyaya əsaslanan iqtisadiyyatın formalaşdırılması üçün texnoparkların, biznes-inkubatorların, innovasiya mərkəzlərinin, innovativ kompleks və strukturların yaradılması bir vəzifə olaraq əlaqədar qurumların qarşısına qoyulmuşdur [2-4].

İnnovativ strukturlar və proseslər mahiyyət və məzmun etibarilə digər iqtisadi strukturlardan və proseslərdən daha çox yeniliyi ilə, elmi və texnoloji tutumu, “Nou-hau”ların çoxluğu, elmi-tədqiqatların innovativliyi, elmi-texniki kommersiya sirləri, müəllif hüquqlarının daha ciddi qorunması zərurəti, intellektual mülkiyyət məsələlərinə daha çox diqqət yetirilməsi ilə və s. fərqlənir. Bütün bu əlamətlər innovativ struktur və proseslərin informasiya təhlükəsizliyinin spesifikliyinin nəzərə alınmasını və həmin sahədə müvafiq metod və mexanizmlərin işlənilməsinə zəruri edir.

II. İNNOVATİV STRUKTURLAR SOSIAL-İQTİSADI SİSTEMİN ELEMENTİ KİMİ

Müasir innovativ proseslər daha çox iqtisadiyyatın infrastrukturunu formalaşdıran innovasiya strukturlarında, o cümlədən texnoparklarda təşkil edilir. İnnovasiya strukturları və prosesləri milli və global elmi-texniki nailiyyətlərin kommersiyalaşdırılmasına yardım edirlər. Onlar ərazi-innovasiya mühitinin formalaşmasını yerinə yetirən xüsusiləşdirilmiş elm-istehsal kompleksləridir. İnnovativ strukturlar elə iqtisadi mühiti formalaşdırmağa imkan verir ki, həmin mühit elmi-texnoloji və istehsal sahibkarlığının sabit inkişafını, yeni kiçik və orta müəssisələrin yaradılmasını, rəqabətqabiliyyətli elmtutumlu məhsulun istehsalını və onların yerli və xarici bazarlara çatdırılmasını təmin etsin.

Bu kimi əlamətlər qeyd etməyə əsas verir ki, innovativ strukturların yaradılmasının və fəaliyyətinin təşkilinin əsas məqsədləri aşağıdakılardan ibarətdir: 1)elmi nəticələrin, biliklərin və ixtiraların texnologiyalara və kommersiya məhsuluna çevrilməsi; 2)kiçik elmtutumlu müəssisələr vasitəsilə texnologiyaların sənayeyə ötürülməsi; 3)elmtutumlu şirkətlərin formalaşması və onların bazarda təşəkkülü; 4)regionların tarazlı inkişaf səviyyəsinin yüksəlməsi; 5)məşğulluq probleminin qismən həlli, yüksək texnologiyalar sahəsində elmi-texniki nailiyyətlərin sürətli tətbiqi və s. Ona görə də göstərilən məqsədlər innovativ struktur və proseslərin idarə olunmasında informasiya təhlükəsizliyi məsələlərinin tədqiqat istiqamətlərini müəyyən edir.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, informasiya təhlükəsizliyi məsələləri ümumi halda innovativ strukturların idarə edilməsi sisteminin funksiyalarından da asılıdır. Həmin funksiyalara aşağıdakılar daxildir [5]: 1)rezident-şirkətlərin fəaliyyəti üçün əlverişli şərait yaratmaq məqsədilə həmin strukturun mülkiyyət kompleksinin idarə edilməsi; 2)kiçik innovasiya müəssisələrinin dəstəklənməsi sisteminin formalaşdırılması; 3)struktura daxil olan innovasiya müəssisələrinin fəaliyyətində güzəştli şərtlər, elmi-tədqiqat və təcrübə-konstruktor işlərinin

yerinə yetirilməsi üçün əlverişli şəraitinin yaradılması; 4)kiçik innovasiya müəssisələrinə konsalting, mühəndis, texniki, texnoloji, informasiya və digər xidmətlərin göstərilməsində yardım etmək; 5)strukturun fəaliyyət istiqamətləri üzrə bazarların tədqiqi, əlaqədar müəssisələrə marketing xidmətlərinin göstərilməsi; 6)səmərəli innovasiyalı məhsulun üzə çıxarılması, seçim və istehsalda tətbiqinə qədər onların müşayiət olunması; 7)struktur rezidentlərin milli və regional proqramlara cəlb edilməsi; müəssisə rezidentlərinin regional, ölkə və xarici bazarlarda kompleks dəstəklənməsi; innovativ strukturun sosial məqsədlərinin həyata keçirilməsi; qərar qəbul etməyə dəstək məqsədilə intellektual informasiya sisteminin işlənilməsi.

Innovativ strukturda məhsulun istehsalı, müəyyən bir innovativ proseslə xarakterizə olunur. İnnovasiya prosesi, zaman etibarlı ilə, elmi bilik və ideyaların, kəşf və ixtiraların məhsula, başqa sözlə, innovasiyaya çevrilməsinin bütün dövrünü əhatə edir. Bu proses innovasiyanın məqsəd və nəticəsinə çatmaq üçün zəruri mərhələ və fəaliyyətin məcmusudur.

Göründüyü kimi müasir dövrdə həm innovativ strukturlar, həm də innovativ proseslər formalaşmaqda olan yeni iqtisadiyyatın əsası kimi çıxış edir. Onlar hər hansı sosial-iqtisadi sistem kimi müəyyən əhəmiyyət və xüsusiyətə malikdir. Bu mənada onların təhlükəsizliyinin digər obyektlərdə həm oxşar, həm də fərqli xüsusyyətləri vardır.

Təbii ki, göstərilən əlamətlər, xüsusyyətlər və mərhələlər innovasiyanın formalaşmasına birbaşa təsir etdiyi kimi, onlarla əlaqədə olan informasiya təhlükəsizliyi məsələlərinin müəyyənləşdirilməsi və həll istiqamətlərinin işlənilməsinə də bilavasitə təsir edir.

III. İNNOVATİV STRUKTURLARIN İNFORMASIYA TƏHLÜKƏSİZLİYİNİN MAHIYYƏTİ, ƏSAS MƏQSƏDİ VƏ FUNKSİYALARI

Hazırkı dövrdə ölkənin informasiya məkanının təhlükəsizliyi qismən təmin olunmuşdur. İKT-dən istifadə sahəsində əhalinin inamı artmışdır. Buna baxmayaraq müvafiq sahəni tənzimləyən normativ hüquqi baza inkişaf etdirilməlidir. Məlumatlandırma və maarifləndirmə işləri həyata keçirilməlidir. Bunun üçün aşağıdakıların həyata keçirilməsi məqsədə uyğundur: 1)informasiya təhlükəsizliyi sahəsində vahid dövlət siyasətinin, hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi; 2)ölkənin milli informasiya məkanının və informasiya infrastrukturunun təhlükəsizliyini təmin edən sistemin inkişaf etdirilməsi; 3)milli səviyyədə xarici ölkələrdən texniki və texnoloji asılılığın azaldılması üzrə tədbirlərin həyata keçirilməsi; 4)elektron-hökumət infrastrukturunun informasiya təhlükəsizliyinin təmin edilməsi; 5)elektron təhlükələr barədə ölkə səviyyəsində maarifləndirmənin həyata keçirilməsi; 6) kibertəhlükəsizliyin gücləndirilməsi istiqamətində müvafiq texniki və metodiki vasitələrin yaradılması, tövsiyələrin hazırlanması və metodiki dəstəyin göstərilməsi; 7)qanunazidd və təhlükəli kontentdən qorunmaq üçün "təhlükəsiz internet" mexanizminin işlənilməsi və tətbiqi; 8)dövlət və qeyri-dövlət informasiya infrastrukturunu subyektlərinin kibertəhlükəsizlik üzrə

fəaliyyətlərinin əlaqələndirilməsi, 9)əhalinin, kibertəhlükəsizlik sahəsində maarifləndirilməsi və informasiya təhlükəsizliyi mədəniyyətinin formalaşdırılması; 10)ölkənin informasiya təhlükəsizliyi sahəsində beynəlxalq əməkdaşlığının təmin olunması [1].

Göstərilənlərə müvafiq olaraq qeyd etmək lazımdır ki, innovasiya strukturunun informasiya təhlükəsizliyinin əsas məqsədi onun maksimum yüksək rəqabətə davamlılıq səviyyəsində səmərəli fəaliyyətinin dayanıqlığını təmin etməkdən ibarətdir.

İnnovativ strukturlarda informasiya təhlükəsizliyi sisteminin qurulması üçün ümumi prinsiplərə və yanaşmalara aşağıdakıları aid etmək olar [7]: 1)innovasiya fəaliyyəti subyektlərinin düzgün təhlükəsizlik strategiyasının müəyyənləşdirilməsi, innovativ strukturun fəaliyyət xüsusiyyətlərinin nəzərə alınması; 2)informasiyanın təhlükəsizliyi sahəsində çevik idarəetmə qərarlarının qəbulunun keyfiyyətinin yüksəldilməsi, 3)innovativ strukturlarda informasiya təhlükəsizliyi siyasətinin səmərəliliyinin yüksəldilməsi; 4)informasiyanın qorunması üzrə xüsusi xidmət qruplarının formalaşdırılması.

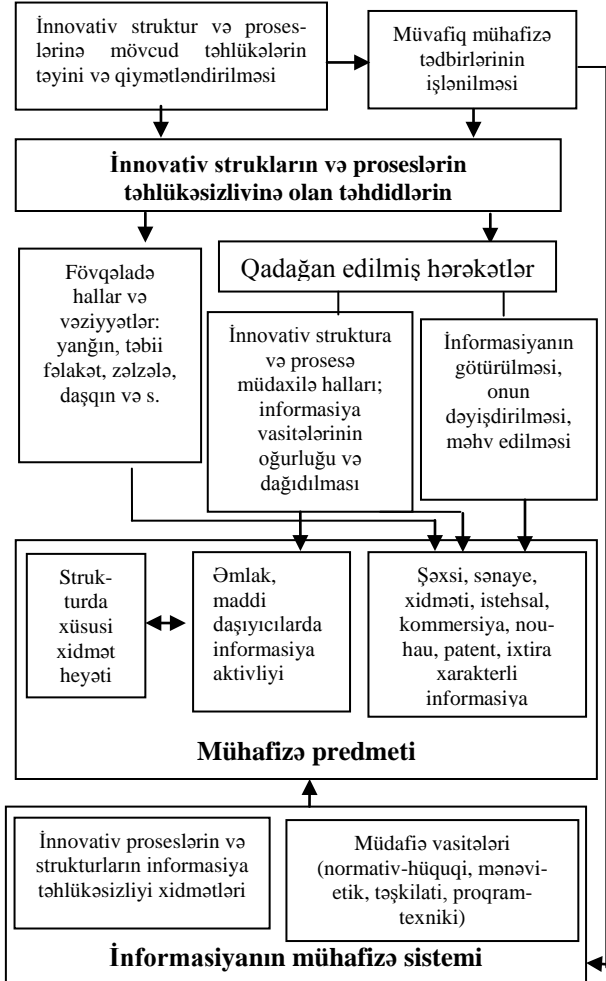
İnnovasiya strukturunun informasiya təhlükəsizliyi xidmətinin əsas funksiyalarına aşağıdakıları daxil etmək olar: 1)strukturda məxfi informasiyanın qorunmasının təşkili və həyata keçirilməsi, 2) strukturun fəaliyyəti haqqında məxfi məlumat əldə etmək məqsədi ilə işçi heyət ilə bağlı təxribatlar, digər hərəkətlər haqqında məlumatların yoxlanılması, 3)təhlükəsizlik məsələləri üzrə informasiyanın təhlili və avtomatlaşdırılmış uçotu, yığım və toplanmasının təşkili, 4)sənaye sirri haqqında müddəaların hazırlanması və həyata keçirilməsi, 5)xüsusi idarəetmə qaydalarının yoxlanılması, 6)iqtisadi, informasiya və fiziki təhlükəsizlik qaydalarına riayət etmək üçün işçilərin yoxlanılması, 7)arzu olunmaz tərəfdaşlarla sazişlərin qarşısının alınması məqsədi ilə zəruri informasiyanın yığılı, emalı, saxlanması və analizi, 8)innovativ struktur rəhbərliyinin tapşırıqlarının yerinə yetirilməsi, 9)struktur işçilərinin rəsmi sənədlərinin təhlükəsizliyini təhdid edən məxfi informasiyanın açılması ilə bağlı tədqiqatların aparılması.

İnnovasiya strukturlarının informasiya təhlükəsizliyinin əsas istiqamətləri aşağıdakılardır [7]: 1)informasiya təhlükəsizliyi sisteminin qurulması istiqamətində yerli problemlərin həlli; 2)təhlükəsizliyin təmin olunmasında təşkilatı-idarəetmənin rolunun artırılması; 3)informasiya təhlükəsizliyi sahəsində innovativ strukturun konsepsiyası və siyasətinin müəyyən edilməsi ilə başlayan informasiya təhlükəsizliyi sisteminin yaradılması; 4)informasiya təhlükəsizliyi sistemlərinin sınaq vəziyyətinin monitorinqi; 5)informasiya təhlükəsizliyi sistemlərinin fəaliyyətinin effektivliyinin qiymətləndirilməsində tətbiq edilən iqtisadi göstəricilərin müəyyənləşdirilməsi.

Qeyd etmək lazımdır ki, innovativ struktur və proseslərin informasiya təhlükəsizliyi siyasətinin işlənilməsi zamanı göstərilən tendensiya, prinsip və yanaşmalar nəzərə alınmalıdır.

IV. İNNOVATİV STRUKTURLARIN İNFORMASIYA TƏHLÜKƏSİZLİYİ SİYASƏTİ

İnnovativ strukturların təhlükəsizliyi siyasəti sxemi şəkil 1-də göstərilmişdir.

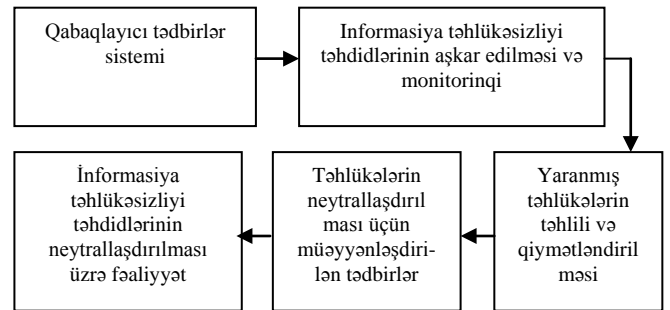
Şəkil 1. İnnovativ strukturlarda və proseslərdə informasiya təhlükəsizliyi siyasəti

İnnovativ struktur və proseslər üçün daha çox təhlükə yaradan hallar sırasına onun infrastrukturunu formalaşdıran yerli informasiya və telekommunikasiya sənayesinin fəaliyyətinin və onun müvafiq məhsul istehsalı və xidmət göstərməsinin qarşısını alan situasiyaları aid etmək olar. Bundan başqa ictimai-zəruri informasiya resurslarına səmərəsiz və həddən artıq olan məhdudiyətlər, açıq informasiya fondlarına girişin məhdudlaşdırılması, əhəlinin yaradıcılıq potensialının, innovativ texnologiyalara istiqamətlənmənin aşağı salınmasına yönəlmiş tədbirlər də bu sıraya aiddir. Eyni zamanda informasiya manipulyasiyası, yeni informasiya texnologiyalarından istifadəyə qarşı hərəkətlər, intellektual mülkiyyət sahiblərinin xaricə axını, informasiya emalı texnologiyaları prosedurunun pozulması, şəbəkələrdə informasiyanın ələ keçirilməsi və onlardan dezinformasiya və digər bəd niyyətlərlə istifadə olunması da təhlükə mənbəyi hesab olunur [8].

İnnovasiya strukturlarının təhlükəsizlik siyasətinin

reallaşdırması üçün informasiyanın mühafizəsi metodlarına aşağıdakılar daxildir [9,10]: 1)müdafiə edilən obyektlərdə kompleks müdafiənin reallaşdırılmasına imkan verən texniki vasitələr və təşkilati tədbirlər; 2)müdafiənin əsas vasitələrinin seçimi və yerləşdirilməsi üçün təklif və tövsiyələr; 3)informasiya təhlükəsizliyi sisteminin tətbiqinin texniki-iqtisadi əsaslandırılması; 4)mümkün təhlükələrin qiymətləndirilməsi, itkilərin ölçülərini nəzərə almaqla sistemin effektivliyinin qiymətləndirilməsi; 5)informasiya təhlükəsizliyi siyasətinin dəstəklənməsi və reallaşdırılması üzrə planın hazırlanması; 6)müəssisədə informasiya təhlükəsizliyi sistemlərinin inkişafı və təkmilləşdirilməsi ilə bağlı təkliflərin hazırlanması; 7)təklif olunan mühafizə tədbirlərinin səmərəliliyini nəzərə alaraq innovasiya strukturuunun səmərəliliyini qiymətləndirilməsi.

İnnovasiya strukturlarının ümumi təhlükəsizlik konsepsiyasına müvafiq olaraq informasiya mühafizəsi xidmətinin praktiki fəaliyyəti nümunəvi sxem, prosedur və fəaliyyətə əsaslanır. Burada ilk növbədə həmin fəaliyyətin müəyyən ardıcıl mərhələlər üzrə həyata keçirildiyini qeyd etmək lazımdır (şəkil 2).

Şəkil 2. İnformasiya təhlükəsizliyinin fəaliyyət sxemi

İnnovativ strukturların fəaliyyətində mövcud təhlükələrin struktur təhlili informasiya risklərini müəyyənləşdirməyə və nəticə etibarlı ilə həmin strukturun dayanıqlı kompleks fəaliyyət programını işləməyə imkan verir. Risklərin idarə olunması üçün daxili və xarici təhlükə mənbələrini müəyyən etmək və həmin təhlükə ilə yaranacaq risk və fəaliyyət nəticələri arasındakı səbəb-nəticə əlaqələrini aşkarlamaq zəruridir.

İnnovativ strukturların fəaliyyətində informasiya təhlükəsizliyinin təkmilləşdirilməsi üçün bir sıra məsələlərə baxılır və həll edilir [11,12]: 1)innovativ strukturun informasiya təhlükəsizliyinin təminatı üçün məqsədli programın işlənilməsi; 2)innovativ strukturun informasiya təhlükəsizliyinin təminatı sisteminin inkişaf etdirilməsi və təkmilləşdirilməsi; 3)həmin strukturda vahid dövlət siyasətini həyata keçirməklə informasiya təhlükəsinin proqnozlaşdırılması və qiymətləndirilməsi üzrə üsul və formaların təkmilləşdirilməsi; 4)strukturun informasiya təhlükəsizliyinin təminatı vasitələri və sistemlərinin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsi üzrə metod və kriteriyalarının işlənilməsi; 5)informasiya təhlükəsizliyinin təminatı sahəsində bütün innovativ müəssisə və təşkilatların fəaliyyətinin əlaqələndirilməsi; 6)milli iqtisadiyyatın vacib

sahələrində innovativ strukturların texnoloji müstəqilliyin təmin olunması; 7) innovativ strukturlarda informasiyanın mühfizə edilməsində müasir üsul, metodların işlənməsi və yeni texnologiyaların tətbiqi; 8) informasiya təhlükəsizliyinin təmin olunmasında elmi-texniki və hüquqi məsələlərin həllində beynəlxalq orqanlarla və təşkilatlarla qarşılıqlı əlaqələrin genişləndirilməsi; 9) global informasiya şəbəkələri və sistemlərinin yaradılması proseslərində regional iştirakın təmini; 10) innovasiya strukturları üçün informasiya təhlükəsizliyi və informasiya texnologiyaları sahəsində kadrların hazırlanması üzrə vahid sistemin yaradılması.

V. İNNOVATİV STRUKTURLARDA VƏ PROSESLƏRDƏ İNFORMASIYA TƏHLÜKƏSİZLİYİNİN ÜMUMİ METODLARI

İnnovativ strukturların fəaliyyətində informasiya təhlükəsizliyinin təmininin ümumi metodları təhlükələrin idarə olunmasına vahid yanaşmanı nəzərdə tutur. Buna baxmayaraq belə strukturların spesifik fəaliyyət sahəsi olması faktı nəzərə alınmalıdır [9-13]. Qeyd olunmalıdır ki, innovativ strukturlarda ümumi təhlükəsizlik metodları ilə yanaşı təhlükələrin spesifikasiyasından asılı olaraq xüsusi metodlar və prosedurlar da tətbiq olunur. İnformasiya təhlükəsizliyinin ümumi metodları cədvəl 1-də verilmişdir.

CƏDVƏL 1. İnnovativ strukturlarda və proseslərdə informasiya təhlükəsizliyinin ümumi metodları

İnformasiya təhlükəsizliyi metodları	İnnovativ struktur və proseslər
Hüquqi sahədə	
İnformasiya təhlükəsizliyi sahəsində münasibətləri tənzimləyən qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi	İnnovativ strukturun informasiya təhlükəsizliyinin təminatı sisteminin yaradılması və təkmilləşdirilməsi
İstifadəçilərin icazəsiz girişinə görə məsuliyyətin müəyyənəşdirilməsi	İnnovativ strukturun fəaliyyətini tənzimləyən qanunvericiliyin işlənməsi
Milli şəbəkələrin inkişafı prioritetinin qanunvericilik səviyyəsinin gücləndirilməsi	Açıq sosial-ictimai əhəmiyyətli vahid informasiya fəzasının yaradılması
Təşkilati-texniki sahədə	
İnformasiya təhlükəsizliyinin təminatı sisteminin yaradılması, təkmilləşdirilməsi və idarə edilməsi	İnnovativ strukturların elmi-texniki informasiyalarına icazəsiz girişin məhdudlaşdırılması üçün sistem və vasitələrin yaradılması
İnformasiyanın qorunması vasitələrinin effektivliyinə nəzarət metodlarının təkmilləşdirilməsi, istifadəsi və işlənməsi	Təhlükəsiz telekommunikasiya sistemlərinin inkişafı, istehsal potensialının xüsusi proqram təminatından istifadə etməklə davamlılığının artırılması
İnformasiya təhlükəsizliyinin təminatı sahəsində kadrların hazırlanması. İnformasiya təhlükəsizliyinin göstəriciləri üzrə monitorinq sisteminin formalaşması	İnformasiya sistemlərinin mühafizəsində xidmət heyətinin fəaliyyətinə nəzarətin təşkili
İqtisadi sahədə	
İnformasiya təhlükəsizliyinin təminatı və onun maliyyələşdirilməsinin nizamlanması. Təhlükəsizlik sistemlərinin iqtisadi əsaslandırılması. Təhlükəsizliklə bağlı ziyanların qiymətləndirilməsi	İnformasiya təhlükəsizliyinin hüquqi və təşkilati-texniki metodlarının reallaşdırılmasıyla bağlı işlərin maliyyələşdirilməsi sisteminin təkmilləşdirilməsi

NƏTİCƏ

İnnovativ struktur və proseslərdə informasiya təhlükəsizliyi metodlarının ümumi təhlili nəticəsində həm prosesin, həm də strukturun aid olduğu sahənin təhlükəsiz idarə olunması üzrə fəaliyyət planının işlənməsi zərurətidir. İnnovativ fəaliyyətin yüksək rəqabətqabiliyyətliyi üçün həmin strukturun kommersiya maraqlarına ziyan vura biləcək daxili və xarici təhlükələrdən qorunması üzrə düzgün təhlükəsizlik sistemi işlənməli və tətbiq olunmalıdır. Hər bir innovativ strukturun qarşısında duran təhlükəsizlik məsələsinin həlli, həm də ümumi təhlükəsizlik siyasəti çərçivəsində tənzimlənməli və koordinasiya olunmalıdır. Bununla yanaşı innovativ strukturların təhlükəsizlik sisteminin monitorinqi həyata keçirilməli və müntəzəm olaraq aşkarlanmış təhlükələr sistemləşdirilməli, qiymətləndirilməli və müvafiq tədbirlər həyata keçirilməlidir.

ƏDƏBİYYAT

- [1] İnformasiya təhlükəsizliyi sahəsində fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi tədbirləri haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı. Bakı şəhəri, 26 sentyabr 2012-ci il. <http://www.president.az/articles/6298>
- [2] Azərbaycan - 2020: Gələcəyə Baxış” İnkişaf Konsepsiyası. Bakı, 29 dekabr 2012-ci il. http://www.president.az/files/future_az.pdf
- [3] “Azərbaycan Respublikasında 2009-2015-ci illərdə Elmin inkişafı üzrə Milli Stratejiya”. Bakı, 10.04.2008-ci il. <http://www.edu.gov.az/view.php?lang=az&menu=73&id=592>
- [4] “Azərbaycan Respublikasında informasiya cəmiyyətinin inkişafına dair 2014-2020-ci illər üçün Milli Stratejiya”nın təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. 02.04.2014-cü il. <http://president.az/articles/11312>
- [5] А.Г.Алиев, Р.О. Шахвердиева, В.А. Аббасова. Концептуальные основы разработки механизмов управления инновационных технопарков. Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. Тернопільський національний економічний університет МОН України. №2, 2014. стр.14-27
- [6] R.M.Alguliyev, A.G.Aliyev, R.O.Shahverdiyeva. The content of innovations and structural analysis of their features in the formation of information economy. Life Science Journal 2014;11(12): pp. 119-125.
- [7] В.В.Гужов, И.А.Калюжная, Н.О.Тюнина, Т.Н.Федорова. Разработка политики информационной безопасности в организациях инновационной сферы экономики // Монография. Москва – 2007.
- [8] R.M.Alguliyev, A.G.Aliyev, R.O.Shahverdiyeva. Development of information support systems for management of innovative structures. The 8th IEEE International Conference on Application of Information and Communication Technologies (AICT2014). Kazakhstan, Astana, 15-17 October 2014. pp. 378-382.
- [9] Е.Г.Горшков. Информационная безопасность управления интеллектуально-промышленными комплексами – технопарками в Российской Федерации Вестник Омского университета. Серия «Экономика». 2007. № 2. С. 127–131.
- [10] А.И.Войтик, В.Г.Прожерин, Экономика информационной безопасности. СПб.: НИУИТМО, 2012, 120 с.
- [11] Т.Ю.Феофилова. Проблемы теории экономической безопасности. Проблемы современной экономики. №4 (32), 2009.
- [12] Massimo Felici. Economics, Security and Innovation. Economics of Grids, Clouds, Systems, and Services. Lecture Notes in Computer Science Volume 8914, 2014, pp.3-15.
- [13] Menggang Li. Research on Industrial Security Theory. Basic Theories of Industrial Security. 2013, pp.69-169.